

Zimowe obserwacje raroga *Falco cherrug* na Dolnym Śląsku Wintering of the Saker Falcon *Falco cherrug* in Lower Silesia

Bartosz Smyk

ul. Jesienna 17, 53-017 Wrocław
e-mail: bartsmyk@eko.org.pl

Krzysztof Ostrowski

Marcinkowice 5, 55-020 Żórawina
e-mail: ostrowski85@o2.pl

Leszek Duduś

Instytut Ochrony Przyrody PAN, Dolnośląska Stacja Terenowa
al. Adama Mickiewicza 33, 31-120, Kraków
e-mail: leszek.dudus@gmail.com

Raróg *Falco cherrug* jest częściowo wędrownym gatunkiem, którego areał lęgowy rozciąga się od środkowo-wschodniej Europy przez Bliski Wschód po środkową i wschodnią Azję. Najbliższe Polsce populacje lęgowe zasiedlają teren Kotliny Panońskiej – głównie na obszarze Słowacji, Węgier, Austrii i wschodnich Czech (BirdLife International 2016). Większość osobników z tej populacji opuszcza tereny lęgowe na krótki okres w roku, trwający często tylko 1–2 miesiące. Ptaki te zazwyczaj w grudniu odlatują na zimowiska w rejonie Morza Śródziemnego, zaś ich powrót na lęgowiska panońskie przypada już na początek lutego (Cramp i in. 1980, Ferguson-Lees i Christie 2001). Bardziej szczegółowe badania, oparte na informacjach zwrotnych pochodzących zarówno z osobników zabłądkowanych, jak również z danych telemetrycznych wykazały różne strate-

gie wędrówek i zimowania u środkowo-europejskich rarogów w zależności od ich wieku oraz osobniczych preferencji. Regularnie migrują ptaki młodociane (jedno-, dwuletnie), których zimowiska zlokalizowane są głównie we Włoszech, zaś część osobników podejmuje dłuższą wędrówkę do strefy Sahelu w Afryce. Podobne zachowania stwierdzono u osobników dojrzałych płciowo, lecz nieprzystępujących do lęgów w danym sezonie. Natomiast lęgowe ptaki dorosłe pozostawały na zimę blisko lęgów, ewentualnie przemieszczały się na niewielkie dystanse. Zarówno typowe ptaki migrujące, jak i osobniki kocujące przemieszczały się na niewielkie odległości głównie w kierunkach południowym i południowo-zachodnim; w żadnym przypadku nie stwierdzono natomiast zimowania na północ od lęgów (Prommer i in. 2012), co wynikało jednak zapewne z

przyjętej metodyki analizowania wyłącznie przemieszczeń ptaków indywidualnie oznakowanych.

Dnia 6.01.2010 roku w trakcie prowadzenia obserwacji ornitologicznych na polach uprawnych między miejscowościami Budziszów, Tyniec nad Ślązą a Przeclawice (pogranicze gmin Kobierzyce i Żórawina, pow. wrocławski, woj. dolnośląskie) zauważono siedzącego na polu dużego, mocno zbudowanego sokoła. W wyglądzie ptaka na uwagę zwracało jasne ubarwienie głowy, wyraźna jasna brew nad okiem oraz słabo zaznaczony wąs. Przy próbie podejścia do niego sokół poderwał się z ziemi, co pozwoliło dostrzec płowobrazowy wierzch ptaka kontrastujący z ciemnymi lotkami. Jeszcze większy kontrast od strony spodniej tworzyły ciemne pokrywy podskrzydłowe oraz jasne lotki. Mocne, grube

kreskowanie spodniej strony tułowia oraz ciemne plamy na nogawicach pozwoliły oznaczyć obserwowanego sokoła jako raroga. Obserwacja trwała łącznie ok. 15 min; w jej trakcie obserwowany sokół wykonał atak na pustułkę *Falco tinnunculus* (K. Ostrowski). Następnego dnia ponownie widziano opisanego wyżej osobnika w tej samej okolicy; w trakcie obserwacji stwierdzono agresywną interakcję z kolejnym gatunkiem drapieżnika – z młodocianym błotniakiem zbożowym *Circus cyaneus* (K. Ostrowski i inni). Krótkiej obserwacji przelatującego raroga dokonano 19.01 bliżej Tyńca nad Ślązą (K. Ostrowski, J. Ratajczak). Po kilkunastu dniach przerwy prawdopodobnie tego samego ptaka zaobserwowano 6.02 na poprzecinanych zadrzewieniami polach przy miejscowości Tyniec Mały (gm. Kobierzyce), ok. 13 km

Rycina 1. Zimujący dorosły raróg *Falco cherrug* obserwowany pod Tyńcem Małym (woj. dolnośląskie) w dniu 6.02.2010 (fot. L. Duduś)

Figure 1. Wintering adult Saker Falcon *Falco cherrug* observed near Tyniec Mały on 6 February 2010

na północ od rejonu styczniowych obserwacji. Podobnie jak w przypadku stwierdzenia z 7.01 ptaka dostrzeżono siedzącego na eksponowanym miejscu na niewielkim drzewie wśród pól. Spłoszony sokół przeleciał w niedużej odległości od obserwatorów, co umożliwiło dostrzeżenie i udokumentowanie żółtej barwy stóp i woskówki, wskazujących na ptaka dorosłego (fot. 1) (B. Smyk, A. Czuryło, L. Duduś). Opisane wyżej obserwacje uzyskały akceptację Komisji Faunistycznej jako jeden pojaw tego samego osobnika trwający miesiąc (Komisja Faunistyczna 2011).

Stanowiące przedmiot niniejszego doniesienia długotrwałe przebywanie raroga w tej samej okolicy wskazuje na próbę zimowania. Warto dodać, iż na tle wielolecia zima 2009/2010 na obszarze Dolnego Śląska należała do wyjątkowo mroźnych i śnieżnych (Wuczynski i Smyk 2010). Na uwagę zasługuje fakt, że u osobnika zimującego pod Wrocławiem jedynym stwierdzonym sposobem pobierania pokarmu były obserwowane dwukrotnie próby odebrania zdobyczy innym ptakom drapieżnym (odnotowane interakcje z pustulką i błotniakiem zbożowym). Jest to zgodne z zachowaniem zimujących dorosłych rarogów, odnotowanym w roku 2002 w północnej części Węgier. U obserwowanej wówczas stacjonarnej pary ptaków 87% przypadków prób zdobycia pożywienia polegało na kleptopasożytnictwie pokarmowym (Bagyura i in. 2004). Podobne zachowania żerowiskowe, polegające na odbieraniu pokarmu pustułkom i kobczykom *Falco vespertinus*, obserwowano na obszarze Europy Środkowej w okresie jesiennym (J. Lontkowski – inf. niepubl.).

Opisany pojaw jest pierwszym przypadkiem stwierdzenia w Polsce raroga w środku zimy. W latach poprzedzających niniejszą obserwację skrajne fenologicznie daty stwierdzeń przypadały na 14.12.1991 (1 os. koło Powodowa w lubuskim; Tryjanowski 1993) oraz 13.02.1992 (obserwacja P. Zielińskiego spod Włocławka, Tomiałojć i Stawarczyk 2003). Drugi z tych pojavów, podobnie jak obserwacja z 20.02.1974 roku z Podkarpacia (Tomiałojć 1990) oraz najnowsze chronologicznie stwierdzenie osobnika juwenalnego 7.02.2016 na peryferiach Warszawy (www.komisjafau-nistyczna.pl), mogą dotyczyć ptaków w trakcie migracji wiosennej, która u omawianego gatunku przypada właśnie na ten miesiąc (Cramp i in. 1980). Również w innych krajach środkowej części Europy zimowe obserwacje raroga na północ od areалу lęgowego są zjawiskiem wyjątkowym. Takie stwierdzenia znane są jedynie z terenu Niemiec, gdzie skrajne okołozimowe pojawy omawianego gatunku miały miejsce 18.12.2005 i 29.01.2000 (oba dokonane na obszarze landu Nadrenia Północna-Westfalia; Deutsche Seltenheitenkommission 2006, 2010). Za wyjątkiem Saksonii, skąd znane są całoroczne obserwacje związane niewątpliwie z ptakami lęgowymi w tym landzie (stwierdzenia od końca lat 90., Augst 2001), tylko raz odnotowano wielodniowy pojaw raroga w środku zimy: jeden ptak przebywał w okresie 30.01–7.02.2010 koło miasta Werl w Nadrenii Północnej-Westfalii (Deutsche Awifaunistische Kommission 2012). Powyższe fakty dodatkowo podkreślają niezwykłość stwierdzenia opisanego w niniejszej notatce.

Summary

Between 6 January and 6 February 2010 an adult Saker Falcon was observed four times in the communes of Kobierzycze and Żórawina near the city of Wrocław. This is the first record of wintering of this species in Poland. Other winter observations in Poland concerned probably migrating individuals. Two obser-

rvations of interspecific kleptoparasitism of the focal individual were made (taking food items from the Common Kestrel and Hen Harrier). These findings are consistent with Hungarian observations of wintering Saker Falcons, whose dominant method of food acquisition was also kleptoparasitism.

Literatura

Augst U. 2001. Die ersten erfolgreichen Bruten des Würgfalken *Falco cherrug* in Deutschland. *Limicola* 15: 137–146.

Bagyura J., Haraszthy L., Gróf S., Demeter I. 2004. Comparison of Saker Falcon *Falco cherrug* Predation during and after the Breeding Period. w: Chancellor R. D., Meyburg B.U. (red.). Proceedings of the VI World Conference on Birds of Prey and Owls Budapest, Hungary, 18–23 May 2003, ss: 673–677.

BirdLife International 2016. Species factsheet: *Falco cherrug*. Downloaded from <http://www.birdlife.org> on 14/11/2016.

Cramp S., Simmons K. E. L., Gillmor R., Hollom P. A. D., Hudson R., Nicholson E. M., Ogilvie M. A., Olney P. J. S., Roselaar C. S., Voous K. H., Wallace D. I. M., Wattle J. 1980. The Birds of the Western Palearctic. Volume II – Hawks to Bustards. Oxford University Press, Oxford – London – New York.

Deutsche Awifaunistische Kommission 2012. Seltene Vogelarten in Deutschland 2010. Seltene Vögel in Deutschland 2010: 10–49.

Deutsche Seltenheitenkommission 2006. Seltene Vogelarten in Deutschland 2000. *Limicola* 20: 281–353.

Deutsche Seltenheitenkommission 2010. Seltene Vogelarten in Deutschland 2009 (mit Nachträgen 2001–2008). *Limicola* 24: 233–286.

Ferguson-Lees J., Christie D. A. 2001. Raptors of the world. Christopher Helm, London.

Komisja Faunistyczna 2011. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2010. *Ornis Pol.* 52: 117–149.

Komisja Faunistyczna 2013. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2012. *Ornis Pol.* 54: 109–150.

Prommer M., Bagyura J., Chavko J., Uhrin M. 2012. Migratory movements of Central and Eastern European Saker Falcons (*Falco cherrug*) from juvenile dispersal to adulthood. *Aquila* 119: 111–134.

Tomiałojć L. 1990. Ptaki Polski – rozmieszczenie i liczebność. PWN, Warszawa.

Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.

Tryjanowski P. 1993. Zimowe stwierdzenie raroga (*Falco cherrug*) w Wielkopolsce. *Przegl. Przyr.* 4: 76.

Wuczyński A., Smyk B. 2010. Liczebność i rozmieszczenie gęsi na Dolnym Śląsku w okresie migracyjnym i zimowym 2009/2010. *Ornis Pol.* 51: 204–219.